

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.45>

УДК 338.2 : 334

О. А. Сергієнко,

д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9796-9218>

Є. О. Застьола,

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики, Національний

технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3404-5843>

О. Б. Білоцерківський,

к. т. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4707-7964>

ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

*O. Serhiienko,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Business, Trade and Logistics,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

*Y. Zastola,
Postgraduate student of the Department of Business, Trade and Logistics,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

*O. Bilotserkivskiy,
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor of the Department of Business, Trade and Logistics,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

USING CRYPTO-CURRENCY TOOLS TO SUPPORT SMALL BUSINESS DEVELOPMENT

В статті розглянуто можливості створення умов для забезпечення розвитку суб'єктів малого бізнесу в Україні на основі використання криптовалютних інструментів. Доведено, що малий бізнес відіграє надзвичайно важливу роль в соціально-економічній системі, але водночас є дуже чутливим до змін в політичній та економічній ситуації країни. Підвищений рівень чутливості суб'єктів малого бізнесу обумовлює необхідність пошуку нових інструментів, що могли б створити умови для диверсифікації ризиків, притаманних їхній діяльності.

Розглянуто перспективи використання криптовалютних інструментів у забезпеченні розвитку малого бізнесу з виокремленням загального, управлінського та прикладного контексту інтеграції криптовалютних операцій в діяльність суб'єктів малого бізнесу.

Визначено перспективи подальших досліджень, які доцільно спрямувати на формування механізмів впровадження криптовалютних інструментів та їхньої інтеграції в стратегію розвитку підприємств.

The article considers the possibilities of creating conditions for ensuring the development of small business entities in Ukraine based on the use of crypto-currency instruments. It is proven that small business plays an extremely important role in the socio-economic system. At the same time, this sector of the national economy is very sensitive to changes in the political and economic situation of the country. The increased level of sensitivity of small business entities makes it necessary to search for new instruments that could create conditions for diversifying the risks inherent in their activities.

The study was based on the study of scientific publications on the development of small business and the spread of crypto-currency instruments, statistical and analytical materials. The methods of dynamic, comparative, descriptive and contextual analysis were used in the research process.

The importance of small business in domestic realities is clarified. The main trends of changes in this area and the features of small business entities in comparison with medium and small enterprises are analyzed. The prospects for using crypto-currency tools in ensuring the development of small businesses are considered, with the general, managerial and applied context of integrating crypto-currency transactions into the activities of small businesses being highlighted. A contextual diagram of integrating crypto-currency transactions into the activities of small businesses is constructed in order to ensure its development. The prerequisites for the emergence and spread of crypto-currency tools are considered. It is established that crypto-currency tools create broad opportunities for entrepreneurs to improve their activities. However, their implementation is associated with significant challenges, only by meeting which enterprises can successfully implement these tools into the practice of domestic business entities.

It is determined that the prospects for further research should be directed towards the formation of mechanisms for implementing crypto-currency tools and their integration into the development strategy of enterprises.

Ключові слова: малий бізнес, розвиток малого бізнесу, управління, криптовалюта, криптовалютні інструменти

Keywords: small business, small business development, management, crypto-currency, crypto-currency tools

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Малий бізнес виконує в економіці ключові функції, серед яких варто виділити створення робочих місць, формування конкурентного середовища, насичення ринку товарами та послугами, підвищення рівня доходів населення та формування середнього класу, залучення значних інвестицій та прискорення процесів відновлення економіки. Зважаючи на це, значення малого бізнесу для економіки важко переоцінити.

Успішно виконувати всі перераховані вище функції суб'єкти малого підприємства можуть лише в тому разі, якщо забезпечена стабільність їхнього функціонування, створені належні умови для подальшого розвитку. Часто коли мова йде про створення сприятливих умов для активізації розвитку малого підприємства згадуються заходи державної підтримки малого бізнесу. Дійсно, державна підтримка дуже важлива для малих підприємств та інших суб'єктів малого підприємства, а іноді відіграє ключову роль. Проте, важливо не забувати про необхідність пошуку додаткових можливостей розвитку малого бізнесу на рівні самих суб'єктів господарювання. Серед таких можливостей варто розглянути пов'язані із використанням криптовалюти в малому бізнесі. Ця тема є тим більш актуальною, що криптовалютні операції набувають все більшого поширення та довіра до криптовалюти стрімко зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним проблемам розвитку малого бізнесу в Україні присвячені публікації багатьох вітчизняних науковців, серед яких Омеляненко Т., Короткова К. [1], Васюта В., Путря А., Пивоваров В. [2, с.160-164], Лозовський О.,

Яремко А. [3, с.578-582], Васюта В., Лобас В., Зубко О. [4], Яценко Л. [5]. В дослідженнях науковців проаналізовано основні тенденції розвитку та проблеми функціонування малого бізнесу, розглянуто можливі напрямки їхнього вирішення.

Останнім часом все частіше серед можливих напрямів покращення ефективності діяльності підприємств згадуються криптовалютні операції. Питання поширення криптовалюти викликає підвищену цікавість науковців. Сутність криптовалюти, особливості її використання, переваги та недоліки, перспективи поширення та наявні обмеження досліджено в роботах таких дослідників: Кальма Є., Несторенко О. [6, с.132-134], Шестаковська Т., Яровой Т., Кириченко Г. [7, с.214-222], Нечай О. [8, с. 79-87], Гуріна Н. [9, с.42-51], Гудзовата О. [10, с. 159-161], Гусєва І., Петрова Т. [11, с. 48-50], Данік Н., Рудь І. [12, с. 149-154], Задворний Ю. [13], Ліснічук О., Копотун А. [с.84-90]

Водночас, варто відзначити, що можливості використання криптовалют малим бізнесом як основи для подальшого економічного розвитку потребують більш докладного вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні перспектив використання криптовалютних інструментів у забезпеченні розвитку малого бізнесу з виокремленням загального, управлінського та прикладного контексту інтеграції криптовалютних операцій в діяльність суб'єктів малого бізнесу та з врахуванням результатів аналізу показників їхнього функціонування за останні п'ятнадцять років.

Дослідження ґрунтувалось на вивченні наукових публікацій, присвячених проблемам розвитку малого бізнесу та використання криптовалютних інструментів у вітчизняній практиці, статистичних та аналітичних даних за окремими показниками функціонування малого бізнесу та аналітичних досліджень щодо поширення криптовалюти в Україні. В статті використано методи динамічного та порівняльного аналізу з метою

уточнення значення малого бізнесу у вітчизняних реаліях, основних тенденцій змін в цій сфері та особливостей в порівнянні з середніми та малими підприємствами, дескриптивний та контекстний аналіз для визначення передумов, перспектив та наслідків інтеграції криптовалютних операцій в діяльність малого бізнесу з метою забезпечення його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Окремі науковці наголошують на винятковому значенні малого бізнесу для економіки. Наприклад, Лозовський О. та Яремко А. стверджують, що у розвинених країнах основне місце в системі господарських відносин займають саме малі підприємства, які сприяють здійсненню структурної перебудови економіки, насиченню ринку товарами і послугами та формуванню середнього класу [3]. В цьому контексті цікаво дослідити місце малого бізнесу у вітчизняних реаліях. В табл. 1 наведено статистичні дані щодо кількості суб'єктів господарювання в цілому та віднесених до малого бізнесу.

Таблиця 1. Динаміка кількості суб'єктів господарювання, в тому числі малого бізнесу

Рік	Загальна кількість суб'єктів господарювання, од.	у т.ч.			
		підприємства		фізичні особи-підприємці (ФОП)	
		усього, од.	з них малі підприємства, од.	усього, од.	з них суб'єкти малого підприємництва, од.
2010	2183928	378810	357241	1805118	1804758
2011	1701620	375695	354283	1325925	1325619
2012	1600127	364935	344048	1235192	1234830
2013	1722070	393327	373809	1328743	1328392
2014	1932161	341001	324598	1591160	1590448
2015	1974318	343440	327814	1630878	1630571
2016	1865530	306369	291154	1559161	1558880
2017	1805059	338256	322920	1466803	1466486
2018	1839593	355877	339374	1483716	1483297
2019	1941625	380597	362328	1561028	1560650
2020	1973577	373822	355708	1599755	1599411
2021	1956248	370834	352722	1585414	1585105
2022	1732508	261924	246647	1470584	1470330
2023	1913193	307852	293270	1605341	1605115
2024	1949408	285597	271021	1663811	1663619

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

Як свідчать дані таблиці 1, динаміка кількості діючих суб'єктів господарювання в Україні вирізняється наявністю незначних коливань, коли періоди зростання та скорочення змінюють один одного. Так, кількість діючих суб'єктів господарювання скорочувалась у 2011-2012, 2016-2017 та 2021-2022 роках. В інші часові інтервали досліджуваного періоду спостерігалось зростання кількості діючих суб'єктів господарювання. Такі коливання закономірні, адже показник кількості діючих суб'єктів господарювання є ознакою підприємницької активності, на котру впливає ряд економічних, фінансових, політичних та інших чинників. Останнє значне скорочення кількості суб'єктів господарювання спостерігалось у 2022 році (на 223740 од. або на 11,4% порівняно з попереднім роком) і було обумовлено погіршенням зовнішньополітичної ситуації в Україні та впливом на функціонування вітчизняної соціально-економічної системи повномасштабного воєнного вторгнення сусідньої країни. У 2023-2024 роках кількість суб'єктів господарювання дещо підвищилась, проте в загальному підсумку, за 2010-2024 роки даний показник скоротився на 234520 од. або на 10,74%.

Кількість підприємств, в т.ч. малих також мала схильність до хвилеподібних змін, проте в цілому за 2010-2024 роки значення даного показника скоротилося: кількість підприємств зменшилась на 93213 од. або 24,61%, в т.ч. малих – на 86220 од. або 24,14%. Щодо фізичних осіб-підприємців, то їхня кількість мала схожу динаміку з кількістю діючих суб'єктів господарювання в цілому за досліджуваний період. За 2010-2024 роки кількість фізичних осіб-підприємців скоротилась на 141307 од. або на 7,83%, в т.ч. кількість суб'єктів малого підприємництва – на 141139 од. або на 7,82%.

В середньому за період частка малих підприємств становить 94,95 % загальної кількості підприємств, частка суб'єктів малого підприємництва – 99,98 % кількості ФОП, а частка малого бізнесу у структурі загальної кількості діючих суб'єктів господарювання займає 99,04 %.

В табл. 2 містяться статистичні дані щодо кількості найманих працівників суб'єктів господарювання (в т.ч. малого бізнесу).

Таблиця 2. Динаміка кількості найманих працівників суб'єктів господарювання, в т.ч. малого бізнесу

Рік	Загальна кількість найманих працівників суб'єктів господарювання, тис. осіб	у т.ч.			
		підприємств		фізичні особи-підприємці (ФОП)	
		усього, тис. осіб	з них малих підприємств, тис. осіб	усього, тис. осіб	з них суб'єктів малого підприємництва, тис. осіб
2010	10772,7	7958,2	2164,6	2814,5	2794,0
2011	10164,5	7793,1	2091,5	2371,4	2350,5
2012	9957,6	7679,7	2051,3	2277,9	2233,9
2013	9729,1	7406,5	2010,7	2322,6	2280,5
2014	8796,7	6298,5	1686,9	2498,2	2428,3
2015	8180,0	5889,7	1576,4	2290,3	2262,3
2016	8108,3	5801,1	1591,7	2307,2	2280,1
2017	8141,0	5812,9	1658,9	2328,1	2297,4
2018	8532,5	5959,5	1641,0	2573,0	2532,7
2019	9017,8	6407,5	1746,6	2610,3	2573,2
2020	8931,9	6366,1	1703,1	2565,8	2531,0
2021	8936,2	6391,7	1775,2	2544,5	2512,5
2022	7502,4	5382,4	1429,7	2120,0	2092,7
2023	7421,8	5052,3	1391,9	2369,5	2346,0
2024	7440,0	5010,9	1374,2	2429,1	2409,4

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

Як засвідчують дані таблиці 2, не дивлячись на певні коливання, кількість найманих працівників суб'єктів господарювання має яскраво виражену тенденцію до скорочення. За 2010-2024 роки кількість найманих працівників суб'єктів господарювання знизилась на 3332,7 тис. осіб або на 30,9%. Це обумовлено демографічними та міграційними процесами, що впливає на пропозицію робочої сили, а також впровадженням технологій, які дозволяють оптимізувати процеси, з одного боку, та порівняним зниженням господарської активності вітчизняних суб'єктів господарювання, з іншого, що знижує попит на робочу силу.

Кількість найманих працівників підприємств знизилась за 2010-2024 роки на 2947,3 тис осіб або 37,0%, в т.ч. малих підприємств – на 790,4 тис.

осіб або на 36,5%. Кількість найманих працівників ФОП скорочувалась трохи меншими темпами - на 385,4 тис. осіб або на 13,7%, в т.ч. суб'єктів малого підприємництва – на 384,6 тис. осіб або на 13,8%. Станом на 2024 рік в сфері малого бізнесу кількість найманих працівників складає 3783,6 тис. осіб, що менше відповідного показника 2010 року на 1175,0 тис. осіб або 23,7%.

В середньому за період 27,22% найманих працівників підприємств працювали саме на малих підприємствах, 98,63% найманих працівників ФОП – у суб'єктів малого підприємництва, 47,15% найманих працівників по всіх суб'єктах господарювання – в секторі малого бізнесу.

Табл.3 характеризує динаміку обсягів реалізованої продукції суб'єктів господарювання в Україні.

Таблиця 3. Динаміка обсягів реалізованої продукції суб'єктів господарювання, в т.ч. малого бізнесу

Рік	Загальний обсяг реалізованої продукції суб'єктів господарювання, млрд грн	у т.ч.			
		підприємств		фізичні особи-підприємці (ФОП)	
		усього, млрд грн	з них малих підприємств, млрд грн	усього, млрд грн	з них суб'єктів малого підприємництва, млрд грн
2010	3596,6	3366,2	568,3	230,4	210,9
2011	4202,5	3991,2	607,8	211,2	200,0
2012	4459,8	4203,2	672,7	256,6	243,6
2013	4334,5	4050,2	670,3	284,2	263,5
2014	4459,7	4170,7	705,0	289,0	276,3
2015	5556,5	5159,1	937,1	397,5	381,9
2016	6726,7	6237,5	1177,4	489,2	474,6
2017	8312,3	7707,9	1482,0	604,3	585,8
2018	9966,8	9206,0	1766,2	760,8	730,8
2019	10524,1	9639,7	1839,9	884,4	858,3
2020	11062,3	10049,9	2064,1	1012,4	987,1
2021	14989,8	13616,8	2576,4	1373,0	1341,2
2022	11119,9	11033,0	2101,9	86,9	55,1
2023	13574,9	13456,4	2668,9	118,5	76,4
2024	15829,6	15688,8	2802,8	140,8	96,9

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

Отже, що стосується обсягів реалізованої продукції, то варто відзначити тенденцію до поступового зростання даного показника (за винятком окремих років, коли спостерігалось зниження обсягів реалізованої

продукції). За 2010-2024 роки обсяги реалізованої продукції суб'єктів господарювання зросли на 12233,0 млрд грн. або на 340,1%. Збільшення обсягів реалізованої продукції підприємств склало 12322,6 млрд грн. або 366,1%, в т.ч. малих підприємств - 2234,5 млрд грн. або 393,2%. Натомість обсяги реалізованої продукції ФОП зменшились за період на 89,6 млрд грн або 38,9%, в т.ч. суб'єктів малого підприємництва – на 114.0 млрд грн. або на 54,1%.

Розмір частки малого бізнесу в структурі обсягів реалізованої продукції мав певну схильність до коливань. Наприкінці досліджуваного періоду 17,87% обсягів реалізованої підприємствами продукції припадало на малі підприємства, 68,84% обсягів продукції реалізованої ФОП – суб'єктами малого підприємництва. В цілому, на сектор малого бізнесу припадало 18,32% обсягів реалізованої продукції.

В табл. 4 наведено дані, що дають змогу порівняти рівень рентабельності великих, середніх та малих підприємств.

Таблиця 4. Порівняння рівня рентабельності великих, середніх та малих підприємств

Роки	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, %				Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, %			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		великі	середні	малі		великі	середні	малі
2010	4,0	3,9	5,0	1,8	0,5	0,2	2,3	-5,7
2011	5,9	6,2	6,0	4,2	1,8	3,3	1,2	-2,5
2012	5,0	5,2	5,0	4,1	1,0	0,9	2,2	-3,3
2013	3,9	5,0	3,2	2,2	-0,7	0,6	-0,1	-6,2
2014	-4,1	0,7	-3,6	-17,9	-14,2	-11,1	-12,5	-26,5
2015	1,0	4,0	0,0	-4,2	-7,3	-7,0	-5,0	-13,6
2016	7,4	8,8	6,9	5,2	0,6	2,4	0,7	-3,6
2017	8,8	11,2	7,3	6,5	3,0	5,2	3,1	-2,0
2018	8,1	9,1	7,0	8,3	4,5	5,2	4,6	2,7
2019	10,2	10,3	10,0	10,7	7,6	6,8	8,6	7,0
2020	6,2	8,3	5,4	3,9	0,9	1,0	2,1	-1,8
2021	12,6	17,1	7,6	15,0	10,1	12,8	7,3	11,1
2022	3,3	5,2	2,4	1,2	-3,2	-3,8	-1,5	-6,2
2023	8,0	10,0	7,9	4,0	4,5	5,9	5,7	-0,7
2024	5,7	11,1	-0,4	10,1	5,8	6,0	5,9	5,0

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

По більшості років досліджуваного періоду як рівень рентабельності операційної, так і рівень рентабельності всієї діяльності малих підприємств був нижчим за рівень рентабельності великих та середніх підприємств. При цьому, якщо показник рентабельності операційної діяльності малих підприємств є здебільшого додатною величиною, то в цілому функціонування малих підприємств часто є збитковим, про що свідчить переважання впродовж всього досліджуваного періоду від'ємних значень рентабельності усієї діяльності.

Зважаючи на те, що малий бізнес посідає важливе місце в структурі економіки, що вичерпно підтверджує проведений вище аналіз, а також враховуючи динаміку основних показників функціонування суб'єктів господарювання малого бізнесу, можна вважати доведеним, що перед вітчизняними суб'єктами малого підприємництва стоїть важливе завдання пошуку альтернативних шляхів покращення ефективності власної діяльності.

Васюта В., Путря А. та Пивоваров В. на підставі аналізу стану розвитку малого підприємництва в передвоєнний період відзначають, що основні проблеми малих підприємств цього часу були пов'язані із фінансовою складовою (традиційні для даної сфери проблеми), а також із проблемами, котрі викликали карантинні обмеження у зв'язку із пандемією COVID-19 [2, с.162]. Васюта В. в іншій своїй публікації у співавторстві з науковцями Лобас В., Зубко О. акцентує увагу на тому, що повномасштабне вторгнення росії є наразі визначальною проблемою розвитку не тільки малого підприємництва, а й усіх секторів економіки України [4, с.212].

Яценко Л. в аналітичному дослідженні центру економічних і соціальних досліджень НІСД зазначає, що через війну багато компаній зазнали серйозних втрат, припинили свою діяльність або перемістили підприємства в інші регіони країни, скориставшись можливістю релокації. Це призвело до значного зменшення обсягів виробництва та збуту, що, своєю чергою, вплинуло на економіку країни загалом [5].

Омельяненко Т. та Короткова К. О розглядають як традиційні, так і новітні чинники впливу на розвиток малого бізнесу. Автори поміж численних новітніх чинників впливу на дальший розвиток малого бізнесу в Україні, виділяють два визначальних, одним з яких пропонують вважати цифрову трансформацію [1].

Однією з можливостей, які створює цифрова трансформація для вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема і для малого бізнесу, є використання криптовалюти.

Згідно даних опитування, проведеного Ipsos та WhiteBIT, 25% респондентів уже інвестували у криптоактиви; 23% планують інвестувати найближчим часом. Президент WhiteBIT пов'язує зростання інтересу до криптовалют з їх високим потенціалом прибутку, можливістю диверсифікувати інвестиційний портфель та захистом від інфляційних ризиків [16].

Дослідження також показало, як українці використовують цифрові активи:

- трейдинг – 57%;
- довгострокове збереження – 52%;
- захист накопичень від інфляції – 51%;
- щоденні платежі та перекази [16].

Задворний Ю. наводить дані аналітичного порталу Chainalysis за останні роки та зазначає, що починаючи із 2020 року Україна займає лідируючі позиції за Глобальним індексом сприйняття криптовалют, стабільно входячи до ТОП-10 країн серед більш ніж 150 країн світу [13]. Згідно з рейтингом Chainalysis за 2025 рік, Україна очолила список країн за рівнем використання криптовалют на душу населення серед 151 держави [16].

На основі аналізу наукових праць, присвячених актуальним питанням поширення криптовалюти в Україні, а також окремих аналітичних матеріалів

складено контекстну діаграму інтеграції криптовалютних операцій в діяльність малого бізнесу з метою забезпечення його розвитку (рис. 1)

Рис. 1. Контекстна діаграма інтеграції криптовалютних операцій в діяльність малого бізнесу з метою забезпечення його розвитку

Джерело: складено автором на основі [6-14]

Криптовалюти виникли та набувають дедалі більшого поширення в умовах всеохоплюючої цифрової трансформації економіки та суспільства. Це, на нашу думку, і створює загальний контекст інтеграції цих інструментів

в діяльність суб'єктів малого бізнесу. Саме в рамках цифрової трансформації виникла технологія блокчейн (blockchain), покладена в основу функціонування криптовалют.

Економічними та соціальними передумовами поширення криптовалют є їх інвестиційний потенціал, який проявляється в тому числі і в ряді переваг порівняно з традиційними валютами, а також, глобалізація світу та викликана цим процесом потреба у децентралізації фінансових систем. Саме в такому управлінському контексті рішення про використання криптовалюти як засобу розрахунку, обміну чи інвестиційного активу набувають все більшої популярності. Щодо прикладного контексту поширення криптовалют в сфері малого бізнесу, то варто акцентувати увагу на можливостях криптовалют та викликах, які вони висувають перед підприємствами.

Гусєва І. та Петрова Т. справедливо наголошують, що український сучасний споживач особливо гостро потребує оперативності, безпеки розрахунків, захищеності, відсутності третіх сторін, незалежності цінності грошової одиниці від політичної ситуації в країні, і криптовалюти задовольняють ці потреби [11, С.48]

Нечай О. стверджує, що в умовах віртуальної фінансової системи криптовалюта є надійним інвестиційним інструментом, однак відзначає як позитивні наслідки поширення криптовалют в Україні, так і певні ризики, такі як кіберзагрози для посередників, недостатня регуляторна база, висока волатильність, ризик шахрайства, криптовалютизація та можливість використання для фінансування незаконних операцій, тероризму тощо [8].

Кальма Є. та Несторенко О. вважають, що впровадження криптовалют у фінансово-господарські процеси сприятиме підвищенню ефективності управління інноваційною діяльністю, оптимізації витрат і формуванню нових джерел капіталу [6, с.133]. Водночас, науковці застерігають від непродуманого та необґрунтованого використання цих інструментів, адже, на їх думку, криптовалюти «вимагають виваженого підходу через супутні ризики, пов'язані з волатильністю, регуляцією та кібербезпекою» [6, с.134].

Розглядаючи можливості використання криптовалют в публічному управлінні, Шестаковська Т., Яровой Т., Кириченко Г. відзначають такі проблеми, що ускладнюють цей процес: відсутність чіткої нормативно-правової бази, висока волатильність криптовалютних активів, потенційні кіберзагрози та складнощі з інтеграцією у чинні фінансові системи [7, с.219]. Слід зазначити, що ці проблеми створюють перешкоди для використання криптовалют не лише в бюджетній сфері, але й у підприємницькій діяльності.

Данік Н., Рудь І. зазначають, що теоретично криптовалюта може позитивно вплинути на бізнес, водночас вказують і на наявність проблемних питань в сфері обігу криптовалюти, однією з яких є потенційна можливість використання цього інструменту в тіньовій економіці [12, с.149-150].

З точки зору малого підприємництва, на наш погляд, найбільш суттєвими можливостями, які виникають завдяки криптовалютам, є доступ до глобальних ринків, розширення клієнтської бази, економія на трансакційних витратах, швидкість обробки платежів, зменшення валютного та інфляційного ризику, залежності від політичної ситуації в країні.

Щодо викликів, що постають перед малим бізнесом, який приймає рішення щодо застосування подібних фінансових інструментів, то вони пов'язані із складним глобальним та вітчизняним регуляторним середовищем, ризиком шахрайства та кіберзагрозами, високою волатильністю, відсутністю досвіду і знань, не визначеними умовами обліку, оподаткування тощо.

Враховуючи перераховані можливості та загрози можна окреслити основні умови успішної інтеграції криптовалют в діяльність малого бізнесу:

- використання криптовалютних операцій виключно в рамках загальної стратегії;
- вивчення основ криптовалютних операцій до їх впровадження в діяльність;
- технічний та фундаментальний аналіз перед прийняттям рішень;

- управління ризиками та диверсифікація портфелю інвестицій для їх мінімізації;
- постійне навчання, самовдосконалення та практика.

За умови дотримання цих умов, суб'єкт малого бізнесу може залучити додаткові фінансові ресурси та покращити ефективність їхнього використання, що створить підґрунтя для його подальшого розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, в ході дослідження підтверджена вища чутливість суб'єктів малого бізнесу до зміни економічної та політичної ситуації в країні порівняно з великими та середніми підприємствами. З огляду на це, для малих підприємств та ФОП – суб'єктів малого підприємництва надзвичайно актуальним є пошук шляхів стабілізації своєї діяльності, диверсифікації інвестиційного портфелю та залучення додаткових ресурсів для забезпечення подальшого розвитку. Одним з таких шляхів є використання криптовалютних операцій. Досвід їхнього застосування на даний час обмежений, а умови інтеграції в діяльність вітчизняних підприємств обтяжені низкою викликів. Проте, за умови продуманого та зваженого підходу, застосування криптовалютних інструментів може допомогти хоча б частково послабити негативний вплив на діяльність малих підприємств валютного та інфляційного ризику, складної політичної ситуації в країні. На наш погляд, подальші дослідження доцільно спрямувати на формування дієвих механізмів впровадження криптовалютних інструментів в діяльність підприємств та їхньої інтеграції в загальну стратегію розвитку.

Література

1. Омеляненко Т. В., Короткова К. О. Розвиток малого підприємництва та малого бізнесу в Україні: чинники впливу та актуальні тенденції. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.9> (дата звернення: 08.11.2025)

2. Васюта В., Путря А., Пивоваров В. Стан розвитку малого підприємництва в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2022. № 6. Т. 1. С.160-164. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-22](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-22) (дата звернення: 08.11.2025)

3. Лозовський О.М., Яремко А.О. Основні тенденції розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 578-582. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/96.pdf (дата звернення: 08.11.2025).

4. Васюта В., Лобас В., Зубко О. Сучасні проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 2 (87). DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02 (дата звернення: 08.11.2025)

5. Яценко Л. Сучасні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf (дата звернення: 08.11.2025)

6. Кальма Є. Д., Несторенко О. В. Криптовалюти як інноваційний механізм інвестування в умовах цифрової економіки. *Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (20 травня 2025 р., м. Луцьк). Луцьк, 2025. С. 132-134. URL: https://www.researchgate.net/publication/393774006_Kriptovaluti_ak_innovacijnij_mehanizm_investuvanna_v_umovah_cifrovoi_ekonomiki (дата звернення: 08.11.2025).

7. Шестаковська Т. Л., Яровой Т. С., Кириченко Г. В. Криптовалюта як інструмент публічного управління цифровою трансформацією реалізації проектів місцевих програм регіонального розвитку. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 2. С. 214-222. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.2.31> (дата звернення: 08.11.2025)

8. Нечай О. Поняття, види та перспективи використання криптовалюти в Україні. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*. 2024. Вип. 1. С.79–87. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-11> (дата звернення: 08.11.2025)

9. Гуріна Н. В. Економічна сутність криптовалюти як методологічна передумова відображення її в бухгалтерському обліку. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С.42-51. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.5.2020.42-51> (дата звернення: 08.11.2025)

10. Гудзовата О. О. Криптовалюти як чинник активізації інноваційного підприємництва. *Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (29–30 березня 2017 р., Київ). Київ, 2017. С. 159–161. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ffcac282-4209-4a55-a0a8-8afe34754cc0/content> (дата звернення: 08.11.2025)

11. Гусева І.І., Петрова Т.О. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 24(1). С. 48-50.

12. Данік Н.В., Рудь І.Ю. Криптовалюта: можливості розвитку чи загроза тінізації для України. *Інтелект XXI*. 2018. № 3. С. 149-154. URL: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_3/31.pdf (дата звернення: 08.11.2025)

13. Задворний Ю. Перспективи використання криптовалют у відбудові економіки України: виклики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-83> (дата звернення: 08.11.2025)

14. Ліснічук О.А., Копотун А.М. Переваги та недоліки використання криптовалюти на підприємствах: сучасний досвід та перспективи розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2019. Вип.1. С.84-90. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/57/56> (дата звернення: 08.11.2025)

15. Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.11.2025)

16. Криптовалюта серед п'ятірки улюблених інвестицій українців — дані дослідження Ipsos та WhiteBIT. *Business.org.ua*. URL: <https://business.org.ua/crypto/kryptovaliuta-sered-p-iatirky-uliublenykh-investytsiy-ukraintsiv-dani-doslidzhennia-ipsos-ta-whitebit/> (дата звернення: 08.11.2025)

References

1. Omelianenko, T.V. and Korotkova, K.O. (2020), “Development of small entrepreneurship and small business in Ukraine: influencing factors and current trends”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.9>.

2. Vasiuta, V., Putria, A. and Pyvovarov, V. (2022), “State of development of small business in Ukraine”, *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, [Online], vol. 6(1), pp. 160-164. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-22](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-22).

3. Lozovskyi, O.M. and Yaremko, A.O. (2017), “Main trends in the development of small business in Ukraine”, *Ekonomika i suspilstvo*, [Online], vol. 13, pp. 578-582, available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/96.pdf (Accessed 8 November 2025).

4. Vasiuta, V. Lobas, V. and Zubko O. (2024), “Modern problems of small business development in Ukraine”, *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, [Online], vol. 2 (87). https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02

5. Iatsenko, L. (2024), “Modern problems of small and medium business development in Ukraine as the main source of jobs”, *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzen*, [Online], available at:

https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf

(Accessed 8 November 2025).

6. Kalma, Ye.D. and Nestorenko, O.V. (2025), “Cryptocurrencies as an innovative investment mechanism in the digital economy”, *Pidpryemnytstvo ta torhivlia: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku : materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Entrepreneurship and trade: current state and development prospects: materials of the IV International Scientific and Practical Conference], [Online], Lutsk, Ukraine, pp. 132-134, available at: https://www.researchgate.net/publication/393774006_Kriptovaluti_ak_innovacijnij_mehanizm_investuvanna_v_umovah_cifrovoi_ekonomiki (Accessed 8 November 2025).

7. Shestakovska, T.L. Yarovoi, T.S. and Kyrychenko, H.V. (2024), “Cryptocurrency as a tool of public management of digital transformation of the implementation of projects of local regional development programs”, *Derzhava ta rehiony. Serii: Publichne upravlinnia i administruvannia*, [Online], vol. 2, pp. 214-222. <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.2.31>

8. Nechai, O. (2025), “Concept, types and prospects of using cryptocurrency in Ukraine”, *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*, [Online], vol. 1, pp. 79-87. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-11>

9. Hurina, N.V. (2020), “The economic essence of cryptocurrency as a methodological prerequisite for its reflection in accounting”, *Ekonomichniy visnyk. Serii: finansy, oblik, opodatkuvannia*, [Online], vol. 5, pp. 42-51. <https://doi.org/10.33244/2617-5932.5.2020.42-51>

10. Hudzovata, O.O. (2017), “Cryptocurrencies as a Factor of Activation of Innovative Entrepreneurship”, *Innovatsiine pidpryemnytstvo: stan ta perspektyvy rozvytku : materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf.* [Innovative Entrepreneurship: State and Development Prospects: Proceedings of the II All-Ukrainian Scientific-Practical Conference], [Online], Kyiv, Ukraine, pp. 159-161, available at: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ffcac282-4209-4a55-a0a8-8afe34754cc0/content> (Accessed 8 November 2025).

11.Husieva, I.I. and Petrova, T.O. (2017), “Trends in the development of cryptocurrencies in the Ukrainian market”, *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia : Ekonomika i menedzhment*, vol. 24(1). pp. 48-50.

12.Danik, N.V. and Rud, I.Iu. (2018), “Cryptocurrency: development opportunities or the threat of shadowing for Ukraine”, *Intelekt XXI*, [Online], vol.3, pp. 149-154, available at: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_3/31.pdf (Accessed 8 November 2025).

13.Zadvornyi, Yu. (2024), “Prospects for the use of cryptocurrencies in the reconstruction of the economy of Ukraine: challenges and opportunities”, *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol.69. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-83>

14.Lisnichuk, O.A. and Kopotun, A.M. (2019), “Advantages and disadvantages of using cryptocurrency in enterprises: current experience and development prospects”, *Stalyi rozvytok ekonomiky*, [Online], vol. 1, pp. 84-90, available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/57/56> (Accessed 8 November 2025).

15.State Statistics Service of Ukraine (2025), “Economic statistics / Economic activity / Enterprise activity”, [Online], available at: <https://ukrstat.gov.ua/> (Accessed 8 November 2025).

16.Business.org.ua (2025), “Cryptocurrency among the top five favorite investments of Ukrainians - data from a study by Ipsos and WhiteBIT”, [Online], available at: <https://business.org.ua/crypto/kryptovaliuta-sered-p-iatirky-uliublenykh-investytsiy-ukraintsiv-dani-doslidzhennia-ipsos-ta-whitebit/> (Accessed 8 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 10.11.2025 р.